

Knjiga je rezultat dugogodišnjeg promišljanja i istraživanja problematika istarskog ranonovovjekovlja za koje autor nudi niz različitih mogućnosti istraživanja ove granične regije.

Danijela Doblanović

Bartolomeo Giorgini,
Povijesni pregled Labina i okolice,
Labin: Mathias Flacius, 2010., 100 str.

Knjiga *Povijesni pregled Labina i okolice* labinskog ljekarnika i povjesničara Bartolomea Giorginija izvorno je napisana 1731. na talijanskom jeziku, a 2010. prvi je put objavljena na hrvatskom jeziku, u prijevodu Vanese Begić.

Bartolomeo Giorgini je svoje djelo, napisano u 12 poglavlja, posvetio venecijanskom plemiću Giovanniju Premarinu. Sam je Giorgini bio rodom iz Italije, a u Labinu je službovao kao ljekarnik. Marijan Milevoj u predgovoru ističe da je poznato vrlo malo podataka o samom autoru. Njegov je tekst prvi put objavljen 1846. u časopisu *L'Istria*, čiji je urednik bio Pietro Kandler, a drugi put 1906. u časopisu *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria* (sv. XXII).

U prvim poglavljima knjige Giorgini se bavi nastankom Labina ističući da je vrlo teško govoriti o preciznom datumu nastanka naselja jer to nije bilo poznato ni grčkim povjesničarima. Smatra da je Labin nastao puno prije utemeljenja Rima, i to oko 500 godina. Stari grad razvio se na vrhu brijega iznad rijeke Raše, kako zbog bolje mogućnosti obrane, tako i radi izbjegavanja nezdravog močvarnoga zraka. Tek u XVI. st. Labin se zbog brojnih doseljenih stanovnika proširio izvan zidina Staroga grada. Po Giorginijevim riječima, u vrijeme Mletačke Republike Labin je doživio velik sjaj i raskoš, za razliku od drugih gradova pod njezinom vlašću. Venecija je dala okružiti grad zidinama s pet kvadratnih kula, a izgrađene su i obrambene utvrde u okolici Labina, Plominu i Rapcu, te su u XVII. st., zbog senjskih uskoka koji su harali Istrom, izgrađena nova vrata na ulazu u Stari grad. Giorgini donosi i zanimljive podatke o starosti labinskog kaštela koji datira još u doba Rimljana, s obzirom na to da postoji latinski natpis u kamenu koji svjedoči o prisutnosti starih Rimljana.

U šestom i sedmom poglavlju knjige Bartolomeo Giorgini donosi podatke o stanovništvu Labinštine od vremena Ilirije nadalje. Nakon rimskog doba Istra, a time i Labin, postaju područje zahvaćeno prodorom raznih barbarskih plemena, da bi do X. st. Istra bila pod upravom cara Zapadnog Carstva, a nakon Karolinga Istra je pala pod njemačke vladare te njihovih vazala akvilejskih patrijarha sve do XV. stoljeća. Giorgini u osmom poglavlju svoje knjige opisuje kako je nakon slabljenja Akvileje Labin bio spreman na dobrovoljno podvrgavanje vlasti Mletačkoj Republici.

Deveto poglavlje knjige Giorgini je posvetio značajnijim labinskim obiteljima. Jedanaest plemenitaških obitelji koje su u njegovo doba predstavljale stanovništvo Labina i okolice bile su: Battiala, Coppe, Manzini, Scampicchio, Manzoni, Francovich, Luciani, Dragogna, Ferri, Negri i Tagliapietra. Autor opisuje i neke od običaja te spominje vijeće i uređenje vlasti u gradu kao i prisutnost liječnika, učitelja i crkvenih dužnosnika. Nadalje, slijedi deseto poglavlje u kojem se posebno govori o vjerskim prilikama na Labinštini. Giorgini spominje izgradnju prve crkve u čast Majke Božje već u četvrtom stoljeću, crkve koja se kroz stoljeća obnavljala, a u XVII. st. zvonik pogođen gromom obnovljen je na trošak općine. Slijede dijelovi koji govore o crkvenoj podjeli Labina i misama koje su se služile svakog dana u XVIII. st. te da je u Labinu uz navedenu crkvu postojalo još pet crkvi: bivša parohija sv. Justa Mučenika, crkva sv. Stjepana, crkva Blažene Djevice od Karmela, crkva sv. Blaža biskupa i crkva sv. Ivana.

Bartolomeo Giorgini nije propustio detaljno iznijeti svadu labinskog kaptola oko izbora župnika u XI. poglavlju knjige, dok je XII. poglavlje posvetio slavnim građanima-ratnicima i labinskim piscima. Među najslavnijim umovima Labina ističe Giovannija Battistu de Negrija, plemića i vojnika Mletačke Republike, njegova unuka Orazija de Negrija, nadzornika na granicama Labina, i daljnjeg rođaka Giovannija Domenica de Negrija koji je sudjelovao kao plaćenik u ratnim mornaricama. Autor spominje i mnoge druge poznate osobe koje su živjele u Labinu još i u njegovo doba, služeći časno i gradu i Mletačkoj Republici, završavajući knjigu s naglaskom na priznanje gradu za besprijekornu vjernost Katoličkoj crkvi te slaveći vladavinu Venecije sve do kraja svijeta.

Djelo je pisano u duhu veličanja Republike Sv. Marka, što je razumljivo s obzirom na vrijeme kada je knjiga nastala i autorova uvjerenja. Ipak, nesumnjiva je korist od objavljivanja ove knjige kako za lokalnu i nacionalnu povijest, tako i za njezine buduće proučavatelje, tim više što je djelo nakon dugo

vremena ugledalo svjetlo dana na hrvatskom jeziku. I, kao što je istaknuto u predgovoru, hrvatski prijevod knjige zahvala je ovom labinskom ljekarniku, ali i povjesničaru iz XVIII. st. na njegovu doprinosu istraživanju labinske povijesti.

Martina Batel

Attilio Krizmanić,

Pulska kruna. Pomorska tvrđava Pula. Fortifikacijska arhitektura austrijskog razdoblja, Istra kroz stoljeća, Kolo XII., 68. i 69. knjiga, Pula: Čakavski sabor, 2009., 257 + 253 str.

Nakon više desetljeća zaborava i skoro potpunog ignoriranja, Pomorska tvrđava Pula sa svojim impresivnim arhitektonskim fortifikacijskim cjelinama napokon je dobila ozbiljnu i iscrpnu znanstvenu studiju. Radi se o hvalevrijednom rezultatu istraživanja arhitekta Attilija Krizmanića, dugogodišnjeg voditelja Odjela za graditeljsko naslijeđe Grada Pule, vjerojatno najvećem poznavaoču pulske arhitektonske baštine s vrlo bogatom životnom biografijom u struci. Autor je više knjiga posvećenih arhitekturi i urbanom razvoju Pule, od kojih svakako treba spomenuti radove o pulskoj komunalnoj palači i onaj o kompleksu Sv. Franje, koji će uskoro izići iz tiska.

Ova publikacija, podijeljena u dvije knjige (u njihovu je CIP-u kao mjesto izdanja naveden Žminj, a kao godina izdanja 2008.), minuciozno analizira jedno od najvrjednijih arhitektonskih bogatstava Pule XIX. i početka XX. stoljeća, koje zaslužuje adekvatnu zaštitu i valorizaciju, što autor vrlo detaljno obrazlaže. Radi se, dakle, o studiji o fortifikacijskoj arhitekturi pulske ratne luke u doba austrijskog carstva, na čijoj bazi nastaje i transformacija Pule u moderan srednjoeuropski grad.

Prva knjiga dijeli se na dvije velike cjeline kojima prethodi predgovor Miroslava Bertoše. U prvom poglavlju predstavljena je povijest fortifikacijske arhitekture u okviru obrambenog sustava Pule tijekom XIX. i XX. stoljeća do 1918. Ovo je dugo razdoblje podijeljeno u četiri vremenske etape: 1797. – 1813.; 1813. – 1850.; 1850. – 1875. i 1875. – 1918. Povezujući poznate činjenice o političkim promjenama u Istri autor ističe da je kroz dugo povijesno razdoblje, zbog svoje prirodne konfiguracije, luka postala glavni gospodar-